
MIRK KLÁRA

A KORTÁRS MAGYAR LÍRA TANÍTÁSÁNAK MÓDSZERTANA A KÖZOKTATÁSBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SZÍVLAPÁT C. ANTOLOGIÁRA

Gyakran elhangzik a közhely, miszerint a kortárs szövegek rólunk szólnak. A mi problémáinkat tematizálják, a mi nyelvünkön beszélnek. Természetesen mindez általánosítás. Az sem bizonyos, hogy a kortárs műveket könnyebb befogadni az egyszeri olvasónak. Az azonban tagadhatatlan, hogy általuk könnyen végbe mehet valamiféle azonosulás, önmagunkra ismerés¹, mely más szövegek esetében csak nagy nehezen jön létre. Arról a fajta irodalom által való érintettségről beszélünk, melyet, ha az ember egyszer megérez kamaszkorában, garantáltan olvasó felnőtt válik belőle. Nem épp ez volna a magyaróra feladata? Elhinteni a magot, bedobni a csalit, „beetetni” a fiatalokat annak érdekében, hogy minőségi irodalmat fogyasztsz, gondolkodó felnőtt váljon belőlük? A kérdés persze nem ilyen egyszerű. Amint az a magyar oktatási rendszeren is látszik, többféle nézőpont, több iskola létezik akkor is, ha a cél tulajdonképp közös. Épp úgy, ahogyan többnyire a szakemberek is egyetértenek abban, hogy a kortárs irodalom fontos szegmense lehetne a magyaroktatásnak, mégis igen szűkös tér és idő jut csupán ennek az anyagrésznek. Hogyan lehetne mégis kortárs szövegeket „becsempészni” az irodalomórákra? A téma korántsem teljeskörű, inkább szemelvényyszerű körülmények után szeretném - mintegy a kamaszokhoz szóló kortárs irodalom példájaként - bemutatni a *Szívlapát*² című 2017-es antológiát, s rajta keresztül javaslatot tennék a kortárs irodalom közoktatásba való bevonására.

Nehézségek a kortárs irodalom tanítása körül

Számos helyen olvashatunk arról, hogy a jelenkor irodalma előnyös nem csupán abból a szempontból, hogy a diákok általa hatékonyabb eszköztárhoz jutnak az értelmezés tekintetében, hanem talán a múlt szövegei is érthetőbbé válnak a mai művek tükrében. Az érvelés világos, a módszertan is készen áll. Mi hátráltatja mégis a tankönyvszerzőket a kortárs irodalom alaposabb vizsgálatától?

A legkézenfekvőbb nehézség természetesen a tananyag mennyisége. Minden gyakorló pedagógus tudja, hogy ez egy érthető szempont. Ennek elle-

1 BALAJTHY Ágnes, *Felnőni a vershez, Szívlapát. Kortárs versek, szerk. Péczely Dóra*, <http://alfoldonline.hu/2018/01/felnoni-a-vershez/> - Letöltés: 2018. 10. 06

2 PÉCZELY Dóra (szerk.), *Szívlapát*, Budapest, Tilos az Á Könyvek, 2017.

nére számos alternatív intézményben bebizonyosodott már, hogy a művek párhuzamos olvasásával, vagy problémacentrikus csoportosításával valahogy mégis teret lehet engedni a kortárs irodalomnak is. További hátráltató tényező még a kortárs szerzők és műveik képlékeny volta. Igen, félünk kortársakat tanítani, mert nincs a művek mögött még olyan nagy múltú, kipróbált kánon, mint egyéb nagy könyvek esetében. „A jelenkor irodalma, annak megítélése képlékeny: nincs meg a vizsgálatához az a távolság, amelynek eredményeképpen »biztos« kánon vezérelte értékítéletek születhetnének; így jellemzően a tankönyvek közvetítette magyar irodalomtörténet a XX. század '70-es éveivel véget ér.”³ – írja Bokányi Péter. Azoknak a szerzőknek van mind a mai napig biztos helye a tankönyvekben, akikről kialakult, nagyjából egységes kánont ismerünk, s akiktől jó pár biztonságos évtized választ el bennünket. A tényleges kortársak gyakran csak óvatos említések szintjén kerülnek elő.

A kortárs irodalom tanításának szükségessége és gyakorlati haszna

Felmerül a kérdés, vajon mit veszítünk a kortársak elhanyagolásával. Miért lenne elengedhetetlenül fontos, hogy kortárs művek, legalább az említés szintjén előkerüljenek a magyarórákon? Első és legkézenfekvőbb szempont: azért, mert az érettségig minimum egy tétel erejéig találkozhatnak a gyerekek kortárs szöveggel, így mindenkinek érdekében állna, hogy a tanuló ne vizsgahelyzetben keresgéljen nem létező eszköztárában, hogy értelmezni tudja a szöveget. Mert azt senki ne gondolja, hogy mindaz, ami egy Balassi-versnél működött, bevethető lesz pl. Borbély Szilárd lírai szövegeinek elemzésénél is. Az új irodalom merőben más, ha épít is a régre. Számos paradigmaváltáson vagyunk túl, az oktatásban azonban igen nehézkesen cserélődnek a paradigmák. Tüskés Tibor már 1977-ben arról írt, hogy az új irodalom eszköztára egyenesen abból áll, hogy a gyermek ízlését és válogatóképességét előzetesen, hosszas munkával kiműveljük. „Egyszerűen más és új ez az irodalom. Új gondolatok, új témák, új formák jelentkeznek benne. Olyan művek születnek, amelyek a hagyományos műfaji keretekbe – a líra, epika, dráma hármasságába – nem férnek. [...] A költői nyelvbe új kifejezőeszközök épültek, amelyek nem nyílnak a hasonlat, a megszemélyesítés, az allegória rozsdás kulcsára. [...] Ma nagyobb gond az ízlés, a válogatóképesség fejlesztése; megnőtt a kritika szerepe.”⁴

Ezen túl számos egyéb szempont is adódik: ha a kortárs irodalom nem jelenik meg az iskolákban, akkor elhal az irodalom közvetítő funkciója az újabb irodalom és annak potenciális (vagy jövőbeni) közönsége között, és méltán tartja fenn magát a manapság elterjedt elképzelés, miszerint a kortárs irodalmat csak

3 BOKÁNYI Péter, *A jelenkor irodalma három irodalomtankönyvben, =Irodalomtankönyv ma*, FÜZFA Balázs (szerk.), Budapest, Pont Kiadó, 2002, 133.

4 TÜSKÉS Tibor, *Kortárs irodalom a középiskolában*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1977, 7-10.

a beavatottak értik.⁵ A kortárs irodalom segíthetne tehát talán abban, hogy az oktatásban – ha kicsiben is – egy miniforradalom jöhessen létre: legalább a magyarórákon ne az adatok, számok megtanulása és a kronológia álljon a középpontban, hadd legyen az irodalom az a labor, ahol a gyerekek tények helyett sokkal inkább olyan készségeket sajátítanak el, melyekre manapság szükségük lesz: a tananyag ébresszen önálló gondolatot, keltse fel az érdeklődést, kíváncsiságot, sarkalljon az olvasásra, és legfőképp: szólítsa meg a gyermeket, teremtsen kapcsolatot, és fejlessze személyiségét.⁶

Módszertani javaslatok

Arra, hogy miként lehet a kortárs műveket az épp aktuális tananyag mellé termékenyen felhasználni, számos ötlet akad. Álljon itt néhány Hídvégi Zsuzsanna javaslatai⁷ közül, melyeket a későbbiekben a *Szívlapát* antológia kapcsán is hasznosítani fogunk:

1. Első és legkézenfekvőbb megoldás, ha az épp tárgyalt mű mellé előveszünk azokat az alkotásokat, melyek az adott művet evokálják, parafrázálják, parodizálják.
2. Szintén termékeny lehet egy-egy műfaj sajátosságait megfigyeltetni egy klasszikus és egy kortárs műalkotáson.
3. Más téma ugyan, de fontos lenne fordításokat összevetni, kortárs, aktualizált fordításokat a klasszikus interpretációk mellé olvasni.
4. Érettségire készülve, a lokális tétel kapcsán is elvégezhetünk egy „akkor és most” összehasonlítást.
5. Nyelvtanórán is érdemes minél több kortárs szöveget hívni segítségül, az önálló szóalkotásokra pl. keresve sem találunk jobbát Parti Nagy Lajos vagy Lázár Ervin szövegeinél.

Mindezek természetesen csak bátortalan javaslatok, csontvázak, melyek rengeteg munkával, remek tanórákká dolgozhatók át. Amint arról később szó lesz, a megfelelő kortárs szövegek után legalább nem kell olyan hosszan kutatnunk: segítségünkre lehet a szinte kész szöveggyűjteményként is funkcionáló *Szívlapát* c. antológia.

5 BOKÁNYI 136.

6 HORVÁTH Tivadar, *Kortárs irodalom a közoktatásban. Egy paradigmaváltás lehetőségéről és folyamatáról*, ÚT – Új Tehetségek Projekt, Pécsi Tudományegyetem, http://www.igyk.pte.hu/files/tiny_mce/File/kari_projektek/ut/horvath_tivadar_kortars_irodalom_a_kozoktatásban.pdf, 5. – Letöltve: 2019. 01. 20.

7 HÍDVÉGI Zsuzsanna, *Mikor és hogyan?*, = *Hézagpótlás*, FENYŐ D. György (szerk.), Budapest, Aula.info Kft, 2010, 15-19.

Kortárs líra felhasználása az irodalomórákon: a Szívlapát8 c. antológia

A továbbiakban szeretném kicsit bemutatni a *Szívlapát* című, 2017-es versgyűjteményt, mely nem titkoltan azzal a szándékkal készült, hogy a kortárs irodalmat a kamasz korosztály jobban megismerje, megszeresse: „Az antológia darabjait olyan, korábban már megjelent versekből válogattam, amelyeknek eredetileg nem volt szándéka kifejezetten kamasz olvasókhoz szólni. A válogatás fő szempontja azonban az lett, hogy a Szívlapát című antológia versei utat találjanak a fiatal olvasókhoz.” – írja az utószóban⁹ a szerkesztő, Péczely Dóra. A kötetben nyolcvanöt kortárs szerző százötven verse olvasható, öt tematikus blokkra osztva. Mindegyik blokk harminc verset foglal magában, s mottóként egy idézet áll mindenhol elől. A blokkok tematikája nem minden esetben egyértelmű (ha tetszik, szabadjára engedhető a fantázia), de álljon itt a szerkesztő felosztása, mely az eredeti szándékot tükrözi:

1. „szeretek, de ez nem szerelmes vers” – Szerelmes versek
2. „te vagy a város, Apa...” – Versek születésről, elmúlásról
3. „A lélek tarka trópusi növény, légyökegérén lebeg a semmiben.” – Istenkereső, létről és nemlétről szóló versek
4. „Jöjj, hajnali Múzsza, és írni segíts” – Ars poeticák, a költészetről szóló versek
5. „Olyan az ország, mint a gyönyörű gyár...” – Versek történelemről, közéletéről, Magyarországról

Persze azonnal felmerülhet a kérdés, létezik-e olyan, hogy kamaszoknak szóló költészet? Ezt járja körül Kiss Georgina is a kötetéről írott, a *Jelenkor* folyóiratban megjelent kritikájában¹⁰: „Van-e olyan téma, ami kifejezetten őket szólítja meg, vagy őket biztosan nem? Egyfelől olyan sokfélék a tizenévesek, különfélék a tapasztalataik: van-e már halálélménye, volt-e már szerelmi csalódása stb. Másfelől biztosan nem érinti még őket a testi öregedés, de a test változásának/alakulásának való kitettség nagyon is.” Egyértelműen látható, hogy noha a kategorizálás valóban problematikus, azonban, ha a címkétől eltekintünk, a kötet, kompozícióját szemlélve nagyon is adekvát: az antológia komolyan veszi a kamaszokat, s nem csak az ő témáikat érintő, életkori sajátosságait tematizáló verseket vonultat fel, hanem mindenkor, örök témákat taglaló blokkokba fog olyan műveket, melyek minden korosztály számára elgondolkodtatók. Az egyedüli vonás, mely talán valóban figyelembe veszi a közönség életkorát, az a művek nyelvezete, a versek legtöbbje ugyanis nem bonyolult, könnyen befogadható műalkotás (ez alól kivételt képez talán a címadó Parti Nagy Lajos köl-

8 PÉCZELY DÓRA (szerk.), *Szívlapát*, Budapest, Tilos az Á Könyvek, 2017.

9 PÉCZELY 253.

10 Kiss Georgina, „és a kamasz jön utánam”, *Szívlapát*. Kortárs versek, <http://www.jelenkor.net/visszhang/899/es-a-kamasz-jon-utanam> - Letöltve: 2018. 08. 14.

temény). Balajthy is elismeri, és a kötet előnyeként említi, hogy „*az önmagára ismerés lehetőségét*” adja a kamaszoknak. Ez valóban kulcsfontosságú, hiszen az antológia – amint azt a reklámszöveg hirdette – „kapudrog” kíván lenni a költészethez.

Klasszikus vers – kortárs párhuzam

A legkézenfekvőbb módszer arra, hogyan tudnánk kortárs műveket becsempészni az irodalomórára, természetesen a melléolvasás. Rengeteg kortárs vers tartalmaz hangsúlyosan, vagy épp rejtve intertextusokat, s az aktuális tananyag mellé nagyon gyakran állíthatunk egy kortárs parafrázist. Ezekből a párhuzamokból válogattunk alább.

Ady Endre: Kocsi-út az éjszakában, Kovács András Ferenc: Széttört nászdal a szélben

Kovács András Ferenc verse már rögtön a cím után, mottóként hozza az Ady-vers egyik sorát „*Minden láng csak részekben lobban*”, teljesen egyértelmű tehát a párhuzam, annak részletesebb felfejtése azonban mélyebb értelmezést kíván. Pedagógiai szempontból azért lehetne gyümölcsöző a két vers egymás mellé állítása, mert, ha Ady Endre életútjának tanításánál már találkoznak a fiatalok Kovács András Ferenc nevével, sokkal könnyebben értik majd meg, ha a kortárs szerzőhöz érnek, KAF jellegzetes alakváltoztatásait, hiszen máris lesz ismeretük egy olyan versről, melyben ilyen alakváltásról esik szó. Ennek a párhuzamnak a felfejtésében fontos eszköz lehet, ha az intertextus terminusával maximálisan tisztában vannak a diákok, valamint, ha más irodalmi alakmások, akár álnevek említés szintjén előkerülnek az órán, szélesítve a látókört és párhuzamot vonva a költői technikák között.

A párhuzamos elemzésünk lényege, hogy a két vers mondanivalójának felfejtésével valahogyan gazdagítsuk az értelmezési kört, és új jelentéseket is találjunk: „Az identitás elrejtése, mellőzése a kulturális textusok labirintusában eddig is több volt szertelen szerepjátszásnál. Az álarcos, beöltözős szertartások – a pazar formakultúra textuális viszonyhálójában az identitás keresésének vagy éppen az én fölöslegességének érzetével, határainak kijelölhetetlenségével járt együtt.”¹¹ – olvashatjuk Boka László KAF-elemzésében. Ha mindezt KAF lírájában megértik a tanulók, hamar átérzik a párhuzamot Ady identitáskeresésével, vagy épp a fölöslegesség érzetével az említett versben.

A párhuzamokon túl ugyanolyan lényeges azonban a különbségek ismertetése, nem ugyanaz a dekadencia jelenik meg ugyanis Ady versében és Kovács András Ferencnél napjainkban, fontos lenne szétszálazni, mi változott száz év

11 BOKA László, *Egy könyv a feledésnek?*, Híd, 2009/11-12, 97.

alatt a lírai én látásmódjában.

Pedagógiai szempontból fokozatosan építkezve jeleníteném meg a párhuzamokat és ellentéteket: az elemzést távolról indítva érdemes lenne először a két vers hangulatát meghatározni és összevetni, ebben a tekintetben ugyanis nagy hasonlóságot mutat a két mű akkor is, ha nem tudnánk rögtön felfejteni a pontos jelentésszintjeit. Ha hangulati szinten megérettük már a hasonlóságot, érdemes lenne konkrét nyelvi szinten, példákkal alátámasztani, milyen eszközökkel érte el a szerző, hogy párhuzamot érezzünk a művek között. Az azonos, vagy hasonló szavak, kifejezések kikeresésével és egymás mellé helyezésével kiderülhet, hogy vannak motívumok (szekér, sivatag, sötét), melyek egy az egyben megjelennek mindkét műben, ám talán egy kis jelentésváltozáson mennek keresztül. Nem ugyanaz a *sivatag* Adynál és KAF-nál, fontos a motívum átalakulásának okát és hatását tudatosítani. Mindenképp kiemelném a fő párhuzamot: a töredezettséget, darabosságot, magány-érzést, bizonytalanságot, mely mindkét versnek vezérfonala, s ebben az értelemben mindkét műben kapcsolódik az identitás kereséséhez. Vajon mi ennek az érzésnek a kiváltója Adynál, és mi KAF-nál? Mi volt a XX. század hajnalán az a tényező, ami identitásválsághoz vezethetett, és mi napjainkban? Érdemes lenne kigyűjtteni azokat a szavakat a két versből, melyek erre a töredezettségre utalnak (csonka, romok, darabok).

Nem lehet kitérni a cím, illetve a mottó elemzése elől sem. A két műcím látszólag köszönőviszonyban sincs egymással, ám alaposabb vizsgálat során felfedezhetjük, hogy a KAF-vers címe, főleg a töredezettségre való utalás nyomán, szinte már értelmezi, modernebb környezetbe ágyazza az Ady-verset. A mottó elé odakívánczik a híres megelőző sor is: „*Minden egész eltörött*”, mely szinte már közhelyszerűen gyakran idézett gondolat napjainkban.

Mivel Kovács András Ferenc verse elég bonyolult és szerteágazó, Ady műve azonban épp ellenkezőleg tételmondat-szerűen építkezik, talán először a korábban keletkezett művel foglalkoznék, és arra lehetne építeni a bonyolultabb, nyelviileg összetettebb mű értelmezését, segítve ezzel a verselemzés fokozatosságát. A bonyolultság azonban nem csak a költői képek szintjén jelenhet meg: a két mű kapcsán ritmikai tanulmányokra is készíthetjük a diákokat, egy lírai mű lüktetése ugyanis nagyban befolyásolja a vers hangulatát, s így az értelmezést. „De a Kocsi-út az éjszakában még a világháború előtt keletkezett. Még nem bomlott fel a rend, annak csupán előérzetét közvetítheti. S a kötött szerkezethez, a szigorú formához való ragaszkodás így másként értékelhető. Ady még nem adta fel igényét a rendre, még őrzi magában a vágyat a harmóniára, csupán megsejti a rend felbomlását, a világ valódi részekre hullását.”¹²

A ritmikai különbségek feltárásával további érvekkel támaszthatjuk alá a korábban említett állításunkat: a téma hasonló, nagy változáson ment azonban keresztül a két szerző látásmódja, a különböző korszak által.

12 VADAI István, *Megkétszerezett magány*, Tiszatáj (diákmelléklet), LV. évf. 4. sz. 2001/4, 10.

Petőfi Sándor: Megy a juhász számaron, Kukorelly Endre: Petőfi Sándor effektív haszna

Kukorelly Endrénél ismét egy olyan verssel állunk szemben, mely alcímében pontosan meghatározza a mintául vett költeményt („*Ad notam Megy a juhász számaron*”). A két mű egymás mellé helyezése nagyszerűen rámutat a posztmodern kor destruktív törekvéseire és nyelvhasználatára, valamint arra, hogy egy egyszerű, zsánerképszerű mű is szolgálhat alapul mélyebb, akár nyelvfilozófiai témájú művekhez. Amint arra Csibra István 2010-es kritikájában¹³ is rámutat, nagy, ikonikus költőnk „bökversszerű demitizálása” történik itt, mely elsőre akár meghökkentően is hathat, a közoktatásban azonban termékeny elemzések alapjául szolgálhat. Szép példája ez a mű annak, hogyan lehet egy klasszikus, már-már a végtelenségig egyszerű verset posztmodern eszközökkel darabjaira szedni. Nagyon érdekes játék ez a nyelvvel, a nézőpontokkal, mely kiváló gyakorlóterep lehet a gyerekeknek a modern versek elemzéséhez. Ami a Kukorelly-versben a legszembetűnőbb, hogy Petőfivel ellentétben mindent tagad. Nincsenek kész, alapnak vehető kategóriák, minden bizonytalan, mindenre rá lehet kérdezni, s még az olyan otthonos fogalmak is, mint a boldogság, megkérdőjeleződnek.

A vers középpontjában álló elbizonytalanítás szerepére lehet helyezni az elemzés hangsúlyát, de sokkal inkább azokra a nyelvi eszközökre irányíthatjuk a figyelmet, melyek segítségével a lírai én a bizonytalanság-érzést elérte. Annak felismertetése kulcsfontosságú és ennek a korosztálynak (10. évfolyam) újdonság lehet, hogy a nyelvben minden relatív, és az értelmezés, értelmező szerepe döntő fontosságú. Az első és legfontosabb gondolat tehát, melyre az értelmezésünk kifuthatna a nyelv relativitása, a wittgensteini nyelvfilozófiai alapok megadása.

A másik csomópont, mely a vers kapcsán elő kell, hogy kerüljön, az alábbi mondat: „*Nincs egyszer / a halálból nézve.*” Érdekes lehet ennek a mondatnak a tükrében újraolvasni a verseket és újra elgondolkodni, immáron kicsit más szemszögből is, a két vers hangulatán. Mindkét költemény tematizálja a halált, mennyire más azonban Petőfi dalszerű művében, és Kukorelly eltávolító stílusával ez a téma. Az eltávolítás nyelvileg látszólag épp a személytelenség irányába mutat, az értelmezést azonban épp ellentétes irányba is viheti: az akar távolítani, aki nagyon is érintve érzi magát. A vers ellentétes építkezése tehát itt is igaz: a tagadás az egyén személyes azonosulása felé is mutathat. Feltűnhet továbbá, hogy a Kukorelly-műben egyes szavak kurziválva vannak. Elgondolkodtató, hogy ennek mi a szerepe, hogy miért pont ezek a szavak lettek kiemelve. A kurzivált szavak gyakran a szószerinti intertextusok, és épp ezek, a már fentebb is említett egyértelmű kategóriák lesznek megkérdőjeleződve.

13 CSIBRA ISTVÁN, „*Annyira üvöltözik ki valami belőlem...*” – Kukorelly Endre Mennyit hibázok, te úristen című kötetéről, <https://www.irodalmijelen.hu/05242013-1038/annyira-uvoltozik-ki-valami-belolem-kukorelly-endre-mennyit-hibazok-te-uristen-cimu> - Letöltve: 2018. 10. 20

A tagadásszerű építkezés épp ezeken a pontokon írja felül a pretextust¹⁴, ha a szavak szintjén azonos kifejezések is találhatóak a művekben, az egyik közép-pontjában épp egy igen erős értékfosztás áll.

Módszertanilag érdekes ujjgyakorlat lenne az elemzés végeztével, ha adnánk a gyerekeknek egy olyan szöveget, mely csupa egyértelmű kategóriával lenne tele (pl. egy gyermekmesét), és ezt kellene Kukorelly nyomán szétírniuk, poszt-modern szöveggé.

A két vers remekül olvasható együtt, és kiváló alap az összehasonlító elemzésük ahhoz, hogy tizedikeseket, egy egyszerű (sőt, önmagában talán órai elemzésre sem alkalmas) vers kapcsán előkészítsünk a huszadik századi témákra, filozófiai kérdésekre.

Rainer Maria Rilke: Archaikus Apolló-torzó, Jász Attila: Addigszinte

A két vers párhuzama egyáltalán nem egyértelmű, sőt, talán kicsit erőltetett, mégis, megfelelően érzékeny elemzés nyomán termékeny olvasatokra találhatunk. A versek tanórán való összehasonlításából azért profitálhat a pedagógus, mert Rilke nyomán alapvető művészetelméleti kérdések kerülnek szóba, melyek Jász Attila verse kapcsán valamelyest aktualizálhatókká válnak korunkra. Nem mintha Rilke művészete aktualizálásra szorulna. Ahogy Nemes Nagy Ágnes írja: „egy görög Apolló-szobor ünneplése vagy inkább ürügye kapcsán a művészet hatásáról, erejéről, életátalakító hatalmáról beszél. Úgy is tartják számon a szonettet, mint ami a maga feszes keretei közt, a legkevesebb szóval a legtöbbet mondja erről az eléggé titokzatos jelenségről.”¹⁵ Ennek ellenére nagyon izgalmas az a mód, ahogyan Jász versében szinte továbbgondolja ezt a motívumot: nem áll meg a torzónál, a hiánynál, versében a szemünk láttára megy végbe a szobor csonkítása, közelebb kerülve ezzel a művészet teljességéhez.

Természetesen a közös téma, a szobor, illetve torzó azonnal szembeötlő, ám módszertanilag fontos lehet a torzó fogalmának előzetes definiálása, hogy ne a szó ismeretének hiányán menjen félre az értelmezés. Ha ebből az origóból kiindulva eljutunk odáig, hogy termékeny elemzéseket folytatunk a hiány értékéről, a művészeti alkotások hatásáról az emberre, valamint magáról a szépről, akkor már volt értelme az összehasonlításnak. Miért mondják azt sokszor, hogy ha valami törött, romlott, hiányos, még szebb lett? Hiányosságában minden a valódibb, az emberibb arcát mutatja, és az igazi szépséget nem lehet elrontani. S talán a középiskolás korosztálynak még nagyon nehezen befogadható költemény, de ha már Rilke versét olvassuk, idehozhatjuk a *Duinói elégiák* sorát is: „Mert hisz a Szép nem más, mint az iszonyu kezdete, mit még elviselünk”. Minden hiány megnyitja az értelmezést, s így egy torzó is talán épp attól lesz

14 HARKAI VASS Éva, Már-alakulat, még-alakulás, avagy hibázni jó, Híd, 2010/10, 94.

15 Nemes Nagy Ágnes, *R. M. Rilke: Archaikus Apolló-torzó = A magasság vágya, Összegyűjtött esszék II.*, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1992, 192.

sajátunkká, hogy nekünk kell a gondolatainkkal, értelmezésünkkel kiegészíteni, ráadásul épp olyanra, amilyenre szeretnénk, vagy épp többféle. Ez minden műalkotásra alkalmazható elmélet, s itt fel is sorolhatunk számos olyan alkotást, melyek a hiánnyal dolgoznak. Sokkal nagyobb hatást érhet el egy csonka műalkotás azáltal, hogy bevonja az értelmezőt: Rilke egyenesen azt állítja, meg kell változnod ahhoz, hogy befogadhasd a műalkotást.

„Egy hiányt, egy nem látható, egy örökre elveszett tekintetet tesz Rilke érzékelhetővé, láthatóvá, ezt a nincset ábrázolja úgy versében, hogy inkább van minden vannál. Elsőprő költői bravúr ez. Süt, éget, mozgósít ez a nincs-tekintet, amely a testből sugárzik, a testbe „visszacsavarva ég”, a testet mintegy arccá teszi.”¹⁶ – írja Nemes Nagy. Ugyanezzel a hiánnyal dolgozik Jász is, aki egyenesen a rombolás által véli elérhetőnek a teljességet: „Beverte, amitől a fej életszerűvé, még gyönyörűbbé vált.” Az összehasonlítás legfontosabb momentum a Jász Attila-versben tehát az orrbetörés mozzanata, mely egyúttal kiemeli az addig szinte észrevétlen „archaikus” mosolyt. Ez a romboló cselekedet másra helyezi a hangsúlyt, és egyúttal valami szebbet, valami addig elrejtett kincset hoz felszínre.

Elvontabb, filozofikusabb irányba visz itt az elemzés, mely talán az idősebb korosztály számára könnyebben befogadható. Mivel elemzésünk nem szorított szigorúan a szövegekre, így azt is el tudom képzelni, hogy egy komolyabb osztályfőnöki órán, mikor a szépségről, az önértékelésről esik szó, gondolatébresztőként hozzuk e két vers párhuzamát.

József Attila: Tiszta szívvel, László Noémi: Édes-keserű dal

A két mű párhuzama igen távoli, ennek ellenére érdemes lehet beszélni róluk, hiszen az ismert József Attila verset – legalábbis indító soraiban – izgalmasan értelmezi újra László Noémi költeménye. Egyértelműen a nyitó felsorolás az, mely mintegy számvetésként hasonló hangulatot teremt a versek kezdetén. Izgalmas azonban a két mű ellentétes dinamikája: József Attila csupa tagadást említ, azt sorolja mi *nincs*, ám ennek ellenére egy nyers erőt, magabiztosságot sugároznak a sorok. László Noémi kevésbé a hiánnyal dolgozik, nála épp ellentétes módon, a felsorolásból („*van gyeregem*”, „*legyen töretlen lelkesedésem*”) érződik ki egy, a József Attiláéval ellentétes bizonytalan identitás. A beszélő végig elveszett, olyan, mint egy nagy gyermek, akit bedobtak a világba. Ez az ellentétes versszerkesztési mód és ellentétes hatás az, amely termékeny lehet az iskolai elemzés szempontjából, megfigyeltethetjük a diákokkal ezt a nem is olyan ritka költői technikát, mely a két versben épp tükrözve figyelhető meg. Bókay így ír József Attila verséről: „A vers első olvasásra is nyilvánvalóan önismereti természetű és önteremtő szándékú, kifejezetten én-vers, azaz poétikai értelemben a szelf átfogó metaforája, melynek figuratív centruma, alapítója

16 Uo: 197. o.

a „szív” ismételten megjelenő képe. (...) A versben megjelenő szelf – paradox módon – a sorozatos tagadásokból épül fel, a tagadás szavai kiemelkedő gyakoriságúak, a verskezdő „Nincsen” után az egymást követő kopogó, ritmikus ismétlődő „se-se” sorozat elkerülhetetlenül magára vonja figyelmünket. És negatív, tagadásos tartalmú a szavak jelentős része akkor is, amikor állít, cselekszik valamit az „ölök”, „betörök”, „elfognak”, „felkötnek” mind a pusztítás, a rombolás, azaz a tagadás szavai.¹⁷

Ahhoz, hogy ezt a gondolatmenetet sikeresen érzékeltetni tudjuk a diákokkal, pedagógiailag talán egyszerűbb, ha összeszedjük, hogy kinek mi je van („*Van szőke Szamosom, medrét kimerték,*”), és ennek ellenére ki az elégedettebb, magabiztosabb, reménytelibb. Ismét termékeny terep a címek elemzése. Míg József Attila verse már címében is a fiatal, tiszta szándékot, erőt sugározza, az egyenességet, a terveket, addig László Noémi címében az időződő személy (vagy legalábbis felnőtt) számvetésének hangulatát sejthetjük meg. S tény, hogy a fiatalok minden bizonnyal már igen hamar találkoztak az intertextualitás fogalmával, ám az igazi kérdés mindig az: mi a szerepe az intertextualitásnak az adott versben? Ezt a kérdést a tárgyalt két versnél sem könnyű megválaszolni, ám annyi látszik, hogy a László Noémi-vers nem véletlenül, hanem nagyon is szándékosan idézi meg a bátor, naiv, fiatal hangot. A tiszta fiatalság, s így a József Attila-vers üzenete is az erő, dinamika, fiatalos hév, öntudat. Mit sugall ezzel szemben a László Noémi-vers? Ivás, gondok, a fák ágát levágták, cement, gumicsizmások. Csupa negatív gondolat, melyek mögött egyre inkább érződik, hogy ami je a beszélőnek leginkább van, az a félelem (ő maga a hiúságot említi, ami szintén egy negatív jelző). A lezáró részben konkrétan megjelennek a szavak, melyek már a címből is kiérződtek: „*Vénasszony, asszony*”. A záró szakasz tehát ismét összegző jellegű, mely mesés, varázslatos hangulatával még mindig a gyerekkort idézi. A szerző viszonya a gyerekkorhoz egyértelműen nosztalgikus, ezt támasztja alá a hinta motívuma, mely már korábban is felbukkan a versben, s mely szintén külön elemzést igényelhet (játékszer, lebegés, szabadság, földtől elrugaszkodottság, de kiszolgáltatottság). Módszertanilag az összefoglalás, reflexió nagyon fontos, így zárásként összefésülhetjük az említett főbb gondolatokat, és megfogalmazhatjuk, milyennek érezzük a szerző viszonyát a fiatalkorhoz, gyermekkorhoz, s mi hol találtuk meg saját magunkat a művekben, hol éreztük magunkat érintve.

Témák, kamaszoknak

Az intertextusok, párhuzamok mellett teret engedhetünk a teljesen szabad elemzéseknek is. Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy olyan téma kerüljön

17 BÓKAY Antal, *A késő-modern én konstrukciója – egy új költői stratégia megalapozása József Attilánál* old.mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/jozsefa_bokay.rtf – Letöltve: 2018. 10. 20.

szóba, mely érdeklí a kamaszokat, sőt, mely érinti őket. Természetesen kiválaszthatunk a tananyaghoz passzoló nagyobb, kanonikus témákat is (pl. istenes versek), ezeknél is termékeny lehet, ha kortárs művekkel színesítjük a palettát. Az igazán izgalmas azonban az lehet, ha egy kamasztémát, és az azt támogató verset bedobjuk a közönségnek, és várjuk a hatást.

Valódi kamaszversek: Peer Krisztián: Nulladik óra, Kiss Judit Ágnes: Kamaszvers hétfő reggel, Krusovszky Dénes: Miután

A felsorolt három vers nagyon érthető, nagyon átérezhető, szinte elemzésre alkalmatlan, hiszen annyira egyértelműen egy kamasz fejében zajló belső gondolatokat jelenítenek csupán meg, szinte minden többlettartalom nélkül. Mégis, épp az ilyen versek azok, melyek kézen foghatják a fiatalságot, az ő ki nem mondott gondolataikat fogalmazzák meg. Különösen izgalmas, hogy az alábbi művekről – épp, mivel a közelmúltban jelentek meg – kevés kritika vagy elemzés áll rendelkezésre, így a diákok abszolút „tisztá lappal” indulhatnak, és az elemzések során szabadjára engedhetik fantáziájukat. Kiváló gyakorlóterep egy-egy ilyen költemény a műelemzésre, ahol minden asszociációnak, értelmezésnek helye lehet, ha minden szöveghely alátámasztja azt.

Peer Krisztián költeménye egy feltehetően fiú elbeszélő hajnali testnevelésóráját jeleníti meg, annak minden bosszúvágyával, ellenkezésével együtt. Messze nem csupán a testnevelésről van itt azonban szó. A vers vége felé kibújik a szög a zsákból: „Én vagyok az, akit elnevezett a tornatanár. / Én vagyok, aki maximum kapus. / Nem tudom, mi az, csöngetésig foci. / Nem tudom, mi a szabadság.” Jellemző, tipikusan kamasz gondolatok ezek, melyek egy kiforratlan identitás problémáit tematizálják: nem tudom ki vagyok, nem vagyok magammal megelégedve, olyan akarok lenni, mint a többség, de úgy érzem senkihez sem tartozom. Ez az identitás sejtetően nem egy átlagos, mindennapi fiút takar, hanem valakit, aki más. Az otthonosság-érzést a kamaszokban az ismert frázisok is megteremthetik: „*két kört lecsalok*”, „*tömbösített testnevelés*”, mely kifejezések mindannyiunknak ismerősek lehetnek. Nagy gondolati lírát és művészetelméleti vagy filozófiai koncepciókat talán ebben a költeményben hiába keresnénk. Mégis fontosnak tartanám az ehhez hasonló művek érintését a közoktatásban, hiszen általuk épp az az „érintettség” mehetne végbe, melyről dolgozatunk elején szóltunk.

Kiss Judit Ágnes verse kapcsán hasonló gondolataink támadhatnak. Egy átlagos hétfő reggel, átlagos siralmaival, mégis, egy kamasz szemszögéből lefestve. A kívülállás vagy a kívülállós-érzés minden kamaszt érinthetett már, épp úgy, ahogy a vágy az után, hogy úgy érezhessék magukat, akár a filmszereplők. A filmszerűség, dramatikus elemek máris utalhatnak a címben jelölt korosztályra: ezek a mediális elemek a mai digitális bennszülötteknek rendkívül fontosak. A vers számos metaforával dolgozik, melyek közül nem mindegyik tartozik az egyértelműen felfejthető költői képek közé. A metrón való zenehallgatás mint-

egy a kiemelkedést is jelenti, az életünkből, a hétfőből, egy felső nézőpontot kölcsönöz, ahonnan minden kicsit más színben tűnik fel. Izgalmasabb képeket is kínál azonban a vers: mi a fogba ragadt Snickers? Vagy épp a „vizelés előtt beakadt cipzár”? Tipikusan olyan művel állunk szemben, ahol nincsenek megfejtések, nincsenek jó és rossz válaszok, kiváló terep tehát az alkotás az eredeti értelmezéseknek. A tényleges nyelvi bravúrokkal ellentétben itt is inkább a mű hangulata az, mely erősen érinti az olvasót.

Krusovszky Dénes verse az előző kettőnél talán kissé filozofikusabb, ám szerkezetében ez a mű is igen érthető, egyértelmű, transzparens felépítésű. A legszembeütőbb a versben, hogy események egymásutániségét olvashatjuk, ám akaratlanul is felmerül a kérdés: valóban ennyi lenne csupán az emberi élet? Születés, iskolák, házasság, gyerekek, halál? És mi van a felsorolás végén? Hogyan lehetne folytatni a sort? A vers létkérdésekkel foglalkozik, valamint transzcendens témákat is érint. Ezek a témák látszólag bonyolultnak tűnnek, és módszertani kérdéseket vehetnek fel a pedagógusban, ám jó, ha tudjuk, hogy a kamaszok is érzik, élük ezeket a létkérdéseket, és meglepően kreatív válaszaik, magyarázataik vannak rájuk. Mitől több az élet események egymásutániségánál? Mitől lesz más az egyes ember élete, mint bárki másé? A téma annyira jó gondolatébresztő, hogy máris elrugaszkodunk a vers tényleges testétől. Kell-e teljesítenem azt, amit elvár a társadalom? Mi van, ha nem úgy alakul az életem, ahogy a többségnek? Jó lenne, ha az olvasók – esetünkben a kamaszok – maguk döbbennének rá: az emberi élet több ezen láncolatok sokaságánál. A vers végén megjelenik a halál, s vele együtt a rádöbbenés: nem lehet örökké fűzni ezt a láncot, a transzcendensben hívőknek esetleg az örök életben folytatódhat a sor. Kiváló példa a mű arra, ahogyan az egyszerű nyelvezet és egyértelmű építkezés nyomán a szerző alapvető emberi kérdésekig vezeti az olvasót, és arra, hogy a mű nem feltétlen olvasás közben éri el célját, nem elhanyagolható ugyanis a vers elolvasása után következő értelmezői és asszociációs horizont.

Férfivá válás: Fehér Renátó: Férfinak szegődni

Nagyon fontosnak tartom Fehér Renátó versének elemzését. A téma ugyanis manapság egyre inkább előtérbe kerül: Hová tűntek a férfiak? Hogyan kell kamaszból férfivá válni? Mi a felelőssége az apáknak, és milyen férfiszerepet követel a modern kor? Mindezt tematizálja e vers, de nem szociológiai szempontból, hanem nagyon is belülről, egy E/1 személyű elbeszélő által. A versbeszélő indulata mögött egy teljes paradigmaváltás sejlik fel: korszakhatáron állunk. Fehér Renátó debütáló kötete, a *Garázsmenet* teljes egészében erre a kérdésre (is) reflektál. Averseket olvashatunk benne, melyek inkább az apa hiányát, vagy alkalmatlanságát tematizálják, s egy új út keresésének hiábavalóságát. Nem csak a biológiai apáról van azonban itt szó, hanem távolabb lépve egy egész rendszerváltó generáció félresikerült terveiről és életéről. A versek

ben érezhető indulat már nem csupán az apát ítéli el, hanem éles hangon bírál egy társadalmat, melyben ilyen apák léteznek.

„A Garázsmenet a rendszerváltás környékén született nemzedék tapasztalatainak lírai lenyomata. Ami különösen tetszetős, az a magán- és közélet magától értetődő, szétválaszthatatlan összefonódása. (...) amíg Kemény számára a rendszerváltás eltékozolt felszabadulás, addig Fehér számára terhes örökség.” – olvashatjuk Mohácsi Balázs kritikájában¹⁸, a Jelenkor felületén.

Az elbeszélő mintegy a barátjához beszél, és kissé kritikusan illeti saját nemét és saját korát. Nem ítélkezik, hiszen mi magunk is fel tudnánk fejteni a jelenség mögött álló okokat (internet, apák hiánya), de valahogy elveszett, kapaszkodót keres. Mi tartozik ebbe a korrajzba? 1. Az apák hiánya, vagy erősen problémás jelenléte. Ezek az apák sírnak a WC-n, „húgyköves hősök”, egy régi paradigma szimbólumai, akik ugyanakkor ugyanúgy szenvednek, hiszen maszkulinitásuk egyetlen erényük, nem vállalhatják gyengeségeiket. Mindezek mellett még valamit igencsak elrontottak: nem tanították fiaikat férfinak szegődni. „Nem mennek nyugdíjba”, vagyis nem képesek átadni feladataikat és háttérbe vonulni, minek következményeként a fiúk válnak olyanná, mint a kis öregek: korán fekszenek, fotelben regényeket olvasnak... stb. 2. Egy új férfitípus születése. „Jogosítványunk sincs. / Csak a szórt variáljuk az arcunkon naponta.” Egy femininebb, érzékenyebb férfitípus megjelenése, annak minden előnyével és hátrányával együtt. 3. Élet – megszakított rajzfilm metafora. Elbóbiskolunk az életünk mellett, és csak nézzük, ahelyett, hogy részt vennénk benne, hogy cselekednénk, hogy „kifestenénk egymás lakását”. A verszárlat ugyanakkor igencsak tettere kész. Pozitívan hat a kép a falat festő férfiakkal, akik a munka végeztével sört bontanak és meccset néznek, ahol „férfiak küzdhetnek férfiak ellen”. Az olvasóban azonban felmerülhet a kérdés: és vajon az elbeszélő ezzel a maskulin férfiképpel önazonos? Vagy csak az szeretne lenni? Elérhető az az új férfiszerep, melyben jól érzi magát egy generáció?

Pedagógiai szempontból nagyon jó alkalom a vers arra, hogy mindenki végiggondolja a férfiképet, hogy hol állunk a fejlődés útján, vagy épp, milyen mintákat kaptunk, nemünktől függetlenül. Azért tartom nagyon termékenynek a mű magyarórán való tárgyalását, mert a vers kiválóan alkalmas az irodalmi elemzésre (rímes, költői képek sokaságán keresztül tudjuk elemezni az összetett mondanivalót), ám a téma maga is nevel, a gyerekek saját életére reflektál, érinti, és talán elgondolkodtatja őket.

„A Garázsmenet nagy teljesítménye, hogy amikor úgy tűnik, éppen ennek a nemzedéknek a véleményére senki sem kíváncsi, akkor vállalja, hogy a generációja nevében beszéljen.” – írja a már korábban említett kritika. A mai tizenévesek, noha nem Fehér Renátó generációjához tartoznak, de korban közel állnak hozzá, így talán kicsit ennek a most felnövő korosztálynak is a nevében beszél a vers.

18 MOHÁCSI Balázs, *Egy generáció nevében, Fehér Renátó: Garázsmenet*, <http://www.jelenkor.net/visszhang/268/egy-generacio-neveben> - Letöltve: 2018. 10. 21.

Műfajok, klasszikus témák

Utolsó csomópontként olyan verseket válogattunk ki a kötetből, melyek valamely klasszikus műfajban (pl. ekloga) íródtak, vagy valamely műnem klasszikus témáját veszik elő újra (pl. hitvesi líra). Ezeket a verseket minden esetben a műfaj oktatásánál venném elő, hisz szép ívet lehet vázolni egy-egy jelenség fejlődéséről, majd modern aktualizálásáról. A cél itt is az lenne, hogy a gyermekek maguk fogalmazzák meg, hogyan hat az adott kor a mindenkori műfajra, illetve korfüggő-e egyáltalán bizonyos témák használata.

Modern haláltánc: Rakovszky Zsuzsa: Halottak napja

A haláltánc műfaja kevésbé hangsúlyosan, de szintén jelen van a közoktatás anyagában. Első sorban Madách Imre *Az ember tragédiája* c. művében ismerkedhetünk a műfajjal, ahol a Londoni színház végén Éva kivételével számos szereplő aláhull a mélybe. Fontos szimbólum az európai kultúrkörben, melynek ismerete elengedhetetlen: a halál előtt mindenki ugyanaz. Nincs különbség gazdag és szegény, jó és rossz között, mindannyiunkra a halál vár. Arany János *Hídavatásában* találkozunk még a szimbólummal, azzal a különbséggel, hogy ott minden szereplő maga vet véget életének. A halálba vonulók egytől egyig elbeszélik történetüket, néhány mondatba belefér egy élet tragédiája. Talán azt gondolhatnánk, hogy a halál és az elmúlás távol áll még a kamaszoktól, ám ebben egyáltalán nem lehetünk biztosak. Nem véletlenül került tehát Rakovszky Zsuzsa költeménye a *Szívlapát* c. kötetbe, segít talán abban, hogy a témát a fiatalok is fel tudják dolgozni. Rakovszky Zsuzsa költeményében nem jelennek meg a szereplők ténylegesen, mint pl. Madách művében, de nagyon is jelen vannak gyertyalángok, tükörlap, a mustáros pohár árnyai formájában („Az ablak most láng-kettőző tükörlap”). Ezek a figurák is elmesélik azonban saját történetüket. A kamasz olvasóra is elemi erővel hathat a felismerés: mindegyik szereplőnek tragikumba fordult az élete, úgy is mondhatnánk: a végzete lett valami. Megdöbbentő a haláltáncok retorikája, az E/1 személy, mely ebben a versben is azt sugallja, hogy egy élőhalott beszél, vagy épp, hogy bármelyikünk beszélhetne. A zárósorok igen hangsúlyosak, melyekben már szinte nem is egy konkrét sors jelenik meg, hanem általánosságban, az összes ember életére jellemző: „Voltam valaha. Már élő emlékezet sem,”. „Ez a versszak az első három monológ egyéni sorsképleteit az egyetemes pusztulás víziójába emeli, közös sorssá olvasztva a személyes tragédiákat.” - összegzi Hernádi Mária.¹⁹

Itt is, ismét egyértelműen a műfajra való rájátszásként megjelenik a rés, melybe behullanak a szereplők: „A múltba, a világon tátongó résbe estem, / amely benyeli majd a földet s az eget...”. Ez a lefelé történő mozgás megjelenik

¹⁹ HERNÁDI Mária, *Gravitáció és haláltánc (Rakovszky Zsuzsa: Visszaút az időben)*, Tiszatáj, 61/2 (2007 február), 69.

Aranynál is (a hídról zuhanás) és Madáchnál is, ez utóbbi esetben Éva tisztaságával az egyetlen, aki „általlépi azt”. Rakovszky versében érdekes párhuzam, hogy a rés maga a múlt, mely mindent végérvényesen benyel, és semmit sem ad vissza (a halál végérvényessége, a felejtés tragikumuma). Tökéletesen illeszkedik tehát a kortárs alkotás a műfaj korábbi darabjai közé, ráadásul közérthető, egyszerű formában szól. Bátran kiadhatjuk az említett műveket összehasonlító elemzésre, mert az itt rejlő párhuzamokat a felső tagozatosok önállóan is fel fogják ismerni.

Kortárs ekloga: Lövétei Lázár László: Nulladik ecloga

Az ekloga műfajának ismerete is úgymond az alpműveltséghez tartozik. Nagy múltú műfajról van szó, melyhez mind a mai napig az antikvitást kötjük. Fontos azonban, hogy a gyermekek felismerjék a műfaj fejlődésének ívét, hiszen Radnóti Miklós kapcsán pl. a XX. században is találkozunk ilyen költeményekkel. A *Szívlapát* c. kötetben szereplő Lövétei Lázár László-vers jó példa annak szemléltetésére, hogy a műfaj napjainkban is tovább élhet, ám fontos megmutatni, milyen változásokon ment keresztül. Szép ívet készíthetünk az ekloga műfajáról Theokritosz, Vergilius, Balassi, Csokonai, Radnóti nyomán, melyhez kiválóan illeszkedik a kortárs mű is. A diákok tudatosíthatják, hogy az eredetileg idilli, könnyed, erotikus költeményekből már Vergiliusnál a költészet, művészet felé tolódott a hangsúly. Az ő pásztorai már allegorikus pásztorok, akik valójában költészeti, filozófiai kérdéseken töprengenek. Felfejthetjük közösen, hogy a *Nulladik ecloga*-ban ki a költő és ki a pásztor, és melyik milyen értékeket képvisel. A pásztori idill, mintha csak a költő szemében lenne az, erre utalhat az ironikus sor: „*egyszer még patanyomból is szürcsöltem az állott, / nyári esővizet...*”. Újszerűen hathat, hogy olyan modern kifejezések is előkerülnek a versben, mint „*kecskeszagú lájff*”, érdemes ennek a stílusváltásnak is megbeszélni az értékét. Az egyik oldalon láthatjuk az életet nem túlbonyolító, fizikai munkával kenyeret kereső embert, a másik oldalon pedig a költőt, aki zaklatottan mondja: „*Most haza kell mennem, mert várnak a könyvben a költők...*”. A vers középpontjában mégis a kérdés áll: „*Miért lesz most pásztor az ember?*” s a kérdésre a pásztor magatartásával, felfogásával, életstílusával válaszol. Érdekes vitaindító lehetne a kérdés: Idill-e vajon ez a pásztori élet? S ha igen, miért? Sokat megtudhatunk ennek nyomán a fiatal generáció gondolkodásmódjáról, értékrendjéről.

Amint azt fentebb megvilágítottuk, termékeny lenne a kortárs irodalom magyarórákon való felhasználása. E művek jelenléte nagyban hozzájárulna a motiváció fenntartásához, vagy épp az értelmezés sikerességéhez, és a fiatalok sokkal inkább érintve éreznék magukat, termékeny lenne tehát a melléolvasás módszere. Az általunk vázolt ötletek, mintegy módszertani javaslatok kívántak lenni arra, hogyan lehetne a jelenlegi tankönyvekkel, a jelenlegi keretek között is kortárs műveket „csempészni” a közoktatásba. Láthattuk, hogy sok klasszikus vers mellé találhatunk termékeny kortárs párhuzamot, vagy épp egy-egy

műfaj mentén is végezhetünk összehasonlítást, mely a kialakulástól egészen napjaink költészetéig ívelhet. Mindez elősegítené, hogy a fiatalok megértsék, az irodalom ma is élő, keletkező, értékes művészeti ág. Rámutattunk, hogy ehhez a technikához kiválóan illeszkedik és nagy segítség lenne a pedagógusoknak a 2017-es *Szívlapát* c. kötet használata, melyet érdemes lenne szélesebb körben megismertetni a pedagógusokkal, vagy esetleg egy kidolgozottabb módszertant építeni az antológiára.